

- 1 המשנה ב., ורשי ד"ה הבער ותוד"ה ולא זה
- 2 הגמרא ג:-ותוד"ה ממונך
- 3 הגמרא כב.-אתמר ר"י אמר...עד כג.- לחייבו בד' דברים- רשי ותוס' שם
- 4 רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה א
- 5 המדליק בתוך שדה חבירו ועברה הדליקה חייב לשלם נזק שלם שנ' +שמות כ"ב ה'+ כי תצא אש וכו' שלם ישלם
- 6 המבעיר את הבעירה, והבעירה מאבות נזקים היא .
- 7 הלכה ב- הדליק בתוך רשותו צריך להרחיק מסוף המצר כדי שלא תעבור הדליקה לשדה חבירו, וכמה שיעור
- 8 ההרחקה הכל לפי גבהה של דליקה, א ואם לא הרחיק כראוי ועברה האש והזיקה חייב לשלם נזק שלם, הרחיק
- 9 כראוי ועברה והזיקה פטור שזו מכה בידי שמים היא. וכן אם עברה נהר או שלולית שיש בהן מים ורחבן שמונה
- 10 אמות פטור.
- 11 רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה ד-
- 12 נפלה דליקה בחצרו ונפל גדר שלא מחמת הדליקה ועברה והדליקה בחצר אחרת, אם היה יכול לגדור הגדר שנפל
- 13 ולא גדרו חייב, למה הדבר דומה לשורו שיצא והזיק שהיה לו לשמרו ולא שמרו .
- 14 הלכה ה- השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, במה דברים אמורים
- 15 שמסר להן גחלת וליבוה ג שדרך הגחלת להכבות מאיליה קודם שתעבור ותדליק, אבל אם מסר להן שלהבת חייב
- 16 שהרי מעשיו גרמו.
- 17 רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה ח-
- 18 אש שיצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב לשלם שנ' +שמות כ"ב ה'+ ומצאה קוצים כו' או השדה, אכלה
- 19 גדיש וכיוצא בו והיו כלים טמונים בתוך הגדיש אם היו כגון מורגים וכלי בקר וכיוצא בהן מדברים שדרך אנשי
- 20 השדה לטמון אותן בגדיש חייב לשלם, היו בגדים וכלי זכוכית וכיוצא בהן פטור על הכלים .
- 21 הלכה ט- במה דברים אמורים במדליק בתוך שדה חבירו אבל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו פטור על כל
- 22 הכלים הטמונים ד בגדיש אבל משלם הוא שיעור מקום הכלים ורואין אותו כאילו הוא מלא גדיש של חטים או של
- 23 שעורים .
- 24 הלכה י- המדליק בתוך שדה חבירו ויצאת האש ונאכל הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב,
- 25 שכן דרך בני אדם לעשות בגדיש, היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. +/השגת הראב"ד/ המדליק
- 26 בתוך שדה חבירו וכו' ונשרף עמו חייב. א"א זה איני יודע מהו דהכא לאו בטמון מיירי. +
- 27 רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה טו-
- 28 אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה בו הרי ו המבעיר חייב בנזקיו ובשבתו וברפוי ובצערו ובבשתו כאילו הזיקו
- 29 בידו, שאע"פ שאשו ממונו הוא הרי הוא כמי שהזיק ז בחציו, אבל אם הזיקה בהמתו או בורו את האדם אינו חייב
- 30 אלא בנזק בלבד כמו שביארנו .

- 1 הלכה טז- כל תולדות האש הרי הן כאש, כיצד, הניח אבן או סכין או משא בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו חייב
2 לשלם נזק שלם שכל אלו וכיוצא בהן תולדות הבערה הן, ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו פטור. בריך רחמנא
3 דסייען.
- 4 מגיד משנה הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה טו
- 5 [טו] אש שעברה והזיקה את האדם וכו'. זה מבואר פרק כיצד הרגל (דף כ"ב) בפלוגתא דר"י ופסק כר"י דאמר אשו
6 משום חציו. ואני תמה אחר שהוא ז"ל פוסק כר"י איך לא חלק בטמון כמו שחלקו שם הסוגיא דלא משכחין לר"י
7 טמון פטור אלא כשנפל גדר שלא מחמת דליקה והיה לו לגדור ולא גדרו ואולי שרבינו ז"ל מפרשה בפנים אחרות,
8 ואפשר שדעתו ז"ל שאין להניח פשט המשניות והברייתות והמימרות שלא חלקו בטמון מפני הסוגיא היא:
- 9 שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א -רבנו נתנאל
- 10 ורבינו נתנאל פירש דממבעה לא קשה מידי דלמאן דאמר אשו משום חציו משום הכי תנא מבעה דהוא אדם קודם
11 הבער דהוא חציו ולמאן דאמר אשו משום ממונו קסבר מבעה זה השן ושן כתוב תחילה בפרשה. ע"כ.
- 12 שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א
- 13 וההבער. הקשה הר' יצחק בר אשר למה שינה לשונו בסופו למתני כהרי האש ולא תני כהרי ההבער. ותירץ רבינו
14 נתנאל דלמאן דאמר אשו משום ממונו ברישא תני הבער לשון המקרא ולבסוף תני כהרי האש דלשון המבעיר
15 משמע בידיים דהיינו חציו להכי תנא כהרי האש לומר דלאו משום חציו הוא אלא משום ממונו ולמאן דאמר משום
16 חציו תנא רישא הבער דמשמע בידיים לומר דאשו משום חציו ובסיפא תני כהרי האש דסיפא ודאי מיירי היכא דכלו
17 לו חציו וחיובא משום ממונו מדקתני לא זה וזה שיש בהן רוח חיים דאי משום חציו אין לך רוח חיים גדול מזה דהא
18 מכחו ההיזק בא. תוספות ה"ר ישעיה.
- 19 מהר"י כץ
- 20 ומהר"י כ"ץ כתב וז"ל: ההבער על שם הזיקו קרוי הבער ולהכי הכא גבי נזיקין קרי ליה הבער ולקמן דלא הזכיר
21 נזיקין קרי ליה אש. עד כאן.
- 22 שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א
- 23 על מה שתירצו בתוספות ה"ק מ"ש אש אף על פי שכח אחר מעורב בו וכו'. תימה למאן דאמר דכל הסוגיא מוכחת
24 דנקיט צד חומר שבו. ונראה לפרש דכח אחר מעורב בו הוי לחומרא ולקולא דהא דלקמן מ"ש אש דמשמע לחומרא
25 היינו בהדי דקאזלי מזקי אבל היא דלקמן בהצד השוה לאיתויי אבנו וסכינו ומשאו מיירי דקא מזקי בתר דנייחי
26 כדמוכח התם ואז הויא כח אחר מעורב בו לקולא דלא אזקי בשעת נפילה כמה דבהדי דקא אזלי והאי דלא קאמר
27 לא הרי האש כהרי שניהם שכן כח אחר מעורב בו משום דלא פסיקא ליה למיתני מידי דאית ביה זימנין חומרא
28 וזימנין קולא וכן מוכחא מתניתין דתני ברישא הבער ולבסוף קרי ליה אש אלא משום דהבער קרי ליה היכא דאזיק
29 כדאזיל אבל אש קרי אפילו היכא דנייח ולא אזיק ואין כאן חומר באש שאין בשניהם. כן פירש מהר"י כהן צדק.
- 30

- 1 שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד א
- 2 בתוספות ד"ה לא זה וזה וכו' כתוב והא דלא תני הכא לא הרי האש וכו' דאי משום דכח אחר מעורב בו וכו' עד אין
- 3 זה חומר וכו'. תימה והא איכא באש חומר למאן דאמר אשו משום חציו דהיינו אדם המזיק ממונו של חברו. וי"ל
- 4 דבשלמא אדם דאזיק שור לעולם אינו מסתלק מלהיות מועד והיזקו אינו כלה אבל אש לפעמים כלו לו חציו ואין זה
- 5 אדם המזיק שכבר כלו לו חציו של אדם. גליון.
- 6 גליון - עוד כתוב בגליון אחר: וקשה לר"י למאן דאמר אשו משום חציו וכן איירי התנא ועוד היינו אדם עצמו ואי לא
- 7 מיירי באדם למאן דאמר מבעה היינו שן עדיין קשה יאמר לא הרי האש דמועדת לאכול כל דבר מה שאין כן בקרן
- 8 דאינו מועד מתחילה לנזק שלם וגם השן אינו מועד. וי"ל למאן דאמר מבעה לשינו אז קרן אינו במשנה אך רגל
- 9 והוא מועד לכל דבר ולמאן דאמר מבעה זה אדם אף הוא מועד לכל דבר. ע"כ.
- 10 כג. - מאירי בענין מזיק קדשים ע"י אשו משום חיצו
- 11 נו. -רא"ה שאסו"מ אינם משום חיצו-
- 12 שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף נו עמוד א
- 13 ונראה לי דהפרש איכא בין חיוב מיתה לחיוב נזיקין דנזיקין מחייב על גרמתו כיון דהוי גיריה ומיתה ליכא לחיובי על
- 14 גרמתו אפילו היכא דהוי גיריה אלא במזיק בגופו או בכחו ואשו למאן דאמר משום חציו וחציו ממש כחו גמור
- 15 חשבינן ליה אבל בעלמא לא. ומסתברא נמי דאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו
- 16 דחשבינן להו תולדה דאש ליכא למחשביניהו חציו אלא ממונו ובנפל /וכנפל/ גדר שלא מחמת דליקה דשורו הוא
- 17 דלא טפח באנפיה. תדע דהתם בסנהדרין משמע דזורק את האבן ובחזרתה נפלה לצדדין והרגה חייב דכיון דנפלה
- 18 לצדדין אכתי מכחו הוא אלא דכח כחוש הוא אבל נפלה כדרכה בחזרתה פטור דנסתלק כחו ואף על גב דבנזקין
- 19 בכי האי גוונא חייב. הילכך משיך דפטרינן לעיל לרבנן דוקא ממיתה אבל בנזקין חייב דודאי חשיב גיריה. ומיהו
- 20 משסה כלב בחבירו פטור אפילו לענין נזקין דהתם אינו מקרב הכלב אצלו כלל אלא דמשסה בו בלחוד והוי ליה
- 21 גרמא בעלמא. ואף על גב דהתם בסנהדרין אמרינן איפכא גבי מצמצם דבמיתה חייב ופטור בנזקין שאני מצמצם
- 22 דמדינא לעולם היה פטור דלא כלום קא עביד שאינו מניח לו לילך ממקום שהיה שם אלא דרחמנא חייביה א"ה
- 23 לענין מיתה כיון דהוי בגופו ממש של מזיק ופטריה לענין נזיקין אף על גב דהוי בגופו של מזיק כיון דהוי גרמא.
- 24 הרא"ה ז"ל.
- 25 ב"ב כו. -
- 26 סנהדרין עז. -תוס', וחידושי הר"ן שם
- 27 הרמב"ם הל' שכנים - והגר"ח שם
- 28 הגרי"ז הל' רוצח -
- 29 נמוק"י כג.
- 30 שו"ת אבני נזר... [ב"ק ס.], שו"ת ראבי"ה
- 31 נט"י, שחיטה, וכו'.

- 1 ב"ק ס. יחס לזורה, מ"מ וגרמא...-הגרמא, תוס', הרא"ש פסק הרמב"ם - מפרשיו
- 2 [מלאכת מחשבת לחומר- עיין תוס' חולין לגבי סכין שחיטה של איסוה"נ ומלאכת שחיטה, חק תוכית- הר"ן
- 3 ורשב"א פרק הבונה, תוס' סנהדרין כו.- בענין אגיסטון וזומר ועוד...ואכמ"ל.]
- 4 תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ס עמוד א
- 5 לבתה הרוח - כולן פטורין. ת"ר: ליבה ולבתה הרוח, אם יש בלביו כדי ללבונה - חייב, ואם לאו - פטור. אמאי?
- 6 ליהוי כזורה ורוח מסייעת! אמר אביי: הכא במאי עסקין - כגון שליבה מצד אחד, ולבתו הרוח מצד אחר. רבא
- 7 אמר: כגון שליבה ברוח מצויה, ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה. ר' זירא אמר: כגון דצמרה צמורי. רב אשי אמר: כי
- 8 אמרינן זורה ורוח מסייעתו - ה"מ לענין שבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא בעלמא הוא, וגרמא
- 9 בנזקין פטור.
- 10 תוספות מסכת בבא קמא דף ס עמוד א
- 11 רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה - וכשגורם לזרות
- 12 הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא אקרי
- 13 (זורה) לכך הכא לא מקרי מבעיר אלא גורם והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם (אלא) הבערה ע"י רוח
- 14 המסייעתו ולהכי חשיבא הא גרמא לענין האש ככל שאר גרמות דקי"ל גרמא בנזקין פטור ומר בר רב אשי דפריך
- 15 גבי רקתא בלא יחפור (ב"ב דף כו. ושם) מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו מצי סבר כרב אשי דהכא דהתם לענין חיוב
- 16 הרחקה חשיב גירי דיליה וצריך להרחיק ואפי' ר' יוסי כמו הרחקת סולם מהשובך חשיב גירי דיליה לענין הרחקה
- 17 אף על גב דלא חשיב ליה התם אלא גרמא דפטור מתשלומין מ"מ אסור וצריך להרחיק וגף היוצא מתחת הפטיש
- 18 דחשיב מזיק משום דניחא ליה דתיזל ומכה בכח כל כך שאחר גמר כחו יזיק ברוח מצויה וכך משני בלא יחפור ולא
- 19 רצה להעמיד שמכה כל כך בכח עד שמזיק בכח אדם לבדו בלא רוח דאם כן לא הוה תני לה גבי נזקין דאש אלא
- 20 גבי נזקין דאדם.
- 21 רא"ש מסכת בבא קמא פרק ו
- 22 ואם אין בליביו כדי ללבונה וגם לא ברוח כדי ללבונה ונצטרפו יחד וליבו פטור. ולא אמרינן [אף על פי] שסייעו הרוח
- 23 בעשיית האש הוי כאילו הוא עשהו לבדו מידי דהוה אזורה ורוח מסייעתו דחשבי' ליה כאילו עשה המלאכה לבדו.
- 24 דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה אף על פי דלא הוי אלא גרמא בעלמא בהכי חייבה תורה כיון דמלאכה זו עיקר
- 25 עשייתה ע"י רוח. אבל הכא גרמא בעלמא וגרמא בנזקין פטור:
- 26 רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יד הלכה ז
- 27 אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב, אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור
- 28 המביא את האור חייב, בא אחר וליבה המלבה חייב, ליבתו רוח שאינה מצויה תמיד הרי כולן פטורין, ליבה וליבתו
- 29 הרוח חייב שהרי הוא גרם וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין. +/השגת
- 30 הראב"ד/ ליבה וליבתו הרוח חייב שהרי הוא גרם. א"א ואיך לא הפליג כמו שמפליג בברייתא אם יש בלביו כדי
- 31 ללבונה חייב ואם לאו פטור. +
- 32 ב"ב כו.-רקתא- תוס', הריף, הרמ"ה, תוס' רי"ד, הרמב"ן קונטרס דינא דגרמי, ורשב"א ור' יונה,
- 33 סנהדרין עז.-תוס', וחידושי הר"ן שם

- 1 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עז עמוד א
- 2 אמר רבא: כפתו ומת ברעב - פטור. ואמר רבא: כפתו בחמה ומת, בצינה ומת - חייב. סוף חמה לבא, סוף צינה
- 3 לבא - פטור. ואמר רבא: כפתו לפני ארי - פטור, לפני יתושין - חייב. רב אשי אמר: אפילו לפני יתושין נמי פטור,
- 4 הני אזלי, והני אתו.
- 5 תוספות מסכת סנהדרין דף עז עמוד א
- 6 סוף חמה לבא כו' - דלא רבי רחמנא מצמצם אלא במקום שהתחיל בו ההיזק כבר ומיהו אם כפתו בפנים והביאו
- 7 במקום שסוף חמה לבא וסוף צנה לבא נראה דחייב למ"ד אשו משום חציו דלענין מיתה נמי מחייבין באשו משום
- 8 חציו כדמוכח בכיצד הרגל (שם דף כב. ושם) ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש
- 9 כדמוכח בריש הכונס (שם דף נו. ושם) דפריך אי דמטא ניהליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב וההיא דאשקיל
- 10 עליה בידקא דמיא דבסמוך אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ אשקיל פטור דדמיא לזרק חץ ותריס בידו דאפילו הוא
- 11 קידם וסילקו פטור וא"ת וההיא דהשיך בו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו מקיא אמאי פטור לפי מה שפירש בפרק
- 12 כיצד הרגל (שם ד' כג: ושם) בשמעתא דפי פרה ששם ידו לתוך פי הנחש והשיך ליחייב משום אשו דודאי הנחש
- 13 יקיא את הארס וי"ל דשאני התם שעדיין אין הארס בעולם ומיהו קשה ההיא דזרק צרור למעלה דבסמוך דמשמע
- 14 דאי לא אזלא לצדדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח
- 15 מצויה דחייב משום אשו אי בהדי דאזלי קא מזקי כדאיתא בפ"ק דב"ק (ד' ו.) ושמא אינו מצוי כאן שתפול לתחת
- 16 ממש ולא תיזיל כלל לצדדין ומיהו זה ודאי קשה דמשמע דלצדדין נמי לא מיחייב אלא משום כחו דפריך אי כחו הוא
- 17 תיזיל לעיל ודוחק לומר כח כחוש הוא וצריך לומר דהיינו למ"ד אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף לא.)
- 18 נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו פסולה ודייק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשירה כמאן כרבי נתן דלא בעי כוונה
- 19 קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חציו אם לא נחלק בשחיטה ולא מסתבר לחלק כיון דאפילו מיתה
- 20 גמרינן מממון אלא נראה דאתיא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו ומיהו קשה דאי לתחת לאו כחו הוא מאי שנא
- 21 מהא דתנן באלו הן הגולין (מכות דף ז.) היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו פטור משום דשלא כדרך ירידתו
- 22 הוא והשתא תיפוק ליה דלאו כחו הוא וי"ל דשאני התם דמתוך שמושך למעלה נופל יותר למרחוק עוד יש לפרש
- 23 דבכל הני דסוף חמה וצנה וארי לבא וזרק צרור למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והביאו שם פטור דדמי לכח כחו
- 24 ואש נמי שלא המיתה אלא ברוח מצויה פטור ממיתה אלא דלענין ממון חייב נזק שלם ולא דמי לחצי נזק צרורות
- 25 אף על גב דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו כדמוכח בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כג. ושם) דמאן דאית
- 26 ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו.
- 27 כפתו לפני ארי פטור - אין חילוק בין יתושין לארי אלא משום דסתם ארי עדיין לא התחיל לחבול בו שאם קפץ כבר
- 28 עליו הארי לא היה יכול להתעסק לכפותו אבל סתם יתושין כבר התחילו ליפול עליו ואף על גב דהני אזלי והני אתו
- 29 קסבר לא שנא.
- 30 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עז עמוד ב-עח.
- 31 אמר רב פפא: האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא - גירי דידיה הוא, ומיחייב. הני מילי - בכח
- 32 ראשון, אבל בכח שני - גרמא בעלמא הוא. ואמר רב פפא: זרק צרור למעלה, והלכה לצדדין והרגה - חייב. אמר
- 33 ליה מר בר רב אשי לרב פפא: מאי טעמא - משום דכחו הוא, אי כחו - תיזיל לעיל! - ואי לאו כחו הוא - תיזיל
- 34 לתחת! אלא: כח כחוש הוא.
- 35
- 36

- 1 תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כו עמוד א
- 2 דבי בר מריון בריה דרבין כי הוה נפצי כיתנא, הוה אזלא רקתא ומזקא אינשי; אתו לקמיה דרבינא, אמר להו: כי
- 3 אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה - הני מילי דקא אזלא מכחו, הכא זיקא הוא דקא ממטי לה. מתקיף לה מר בר רב
- 4 אשי: מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו? אמרוה קמיה דמרימר, אמר להו: היינו זורה ורוח מסייעתו. ולרבינא, מאי
- 5 שנא מגץ, היוצא מתחת הפטיש והזיק דחייב לשלם? התם ניחא ליה דליזל, הכא לא ניחא ליה דליזל.
- 6 קונטרס דינא דגרמי
- 7
- 8 ולבה ולבתו הרוח דפטור רב אשי משום דגרמא בנזקין פטור, כותיה קיי"ל דבתרא הוא, וטעמא דמילתא דאיהו
- 9 בלחודיה לא גרם נזק וליכא הכא מזיק אלא ע"י הרוח, ואין זה אש שחייבה עליו תורה שאין אלו חציו אלא אף חיצו
- 10 הרוח, ולא ממונו הוא, ומשום האי טעמא גופיה לא דמי לאבנו סכינא ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה,
- 11 דהתם המניח כמלבה הוא ויש בלבויו כדי ללבותה שהרי נברא גוף ההיזק עצמו ואין הרוח מסייעת בבריאתו אלא
- 12 בהולכתו, כמי שלבה את האש לגמרי בתוך שלו ובא רוח מצויה והדליקו בקמת חברו .
- 13 והוה בה רבנן ז"ל מהא דגרסינן בפרק לא יחפור (כ"ו א') דבי מריון בריה דרבי אבין כי הוה נפצי כיתנא הוה אזלא
- 14 דקתא ומזקא לאינשי אתו לקמיה דרבינא א"ל כי מודה ר' יוסי בגיריה ה"מ דקא אזלא מכחו הכא זיקא הוא דממטי
- 15 ליה מתקיף לה מר בר רב אשי ומאי שנא מזורה ורוח מסייעתו אמרוה קמיה דאמימר אמר להו היינו זורה ורוח
- 16 מסייעתו, ובפרק הכונס צאן לדיר (ס' א') אמרינן כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת
- 17 אסרה תורה אבל לענין נזקין פטור, ופריקו רבינו חננאל ורבינו יצחק אלפאסי ז"ל דאע"ג דפטור מ"מ הואיל וגרמא
- 18 דגיריה הוא אסור ומסלקין היזיקא, ואי אזיק לא משלם מה שכבר הזיק כדאמרינן בענין נמייה (ב"ב כ"ב ב') זאת
- 19 אומר גרמא בניזקין אסור, פ"י אבל פטור אם הזיק .
- 20 והך שמעתא כולה צריכה לפנים, דאיכא למידק בה מאי שנא מאבנו וסכינא שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה
- 21 שחייב לשלם, דהא איברי היזיקא דהא דקתא בלא סיועא אלא דהוא ממטי לה, ותו דאקשינן בגמ' ולרבינא מאי
- 22 שנא מגץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב ומפריקין התם ניחא ליה דליזל הכא לא ניחא ליה דאזלא, הא נמי
- 23 קשיא מ"ט אקשינן לה ארבינא, למר בר רב אשי קשיא, דהא גבי גץ חייב גבי דקתא פטור אבל אסור לדברי רבינו
- 24 חננאל ז"ל ורבינו ז"ל, ועוד אי לסלוקי היזיקא קאמר ממתני' שמעת לה דקתני (ב"ב כ"ד ב') מרחיקין את הגורן
- 25 הקבועה מן העיר חמשים אמה, מדלא פשטוה ממתני' משמע דלענין שלומי קא מפלגי ומשום הכי לא פשטוה
- 26 ממתני' ולא מבריינתא דקתני מקשוואיו ומדלועיו של חברו כדי שלא יזיק, ותו קשיא בין לרבינא בין לאמימר מאי
- 27 קושיא התם מכחו אזלא ומזקא וחיציו הם, הכא זיקא הוא דממטי ליה, ומאי שנא מבקעת דתנן (ב"ק ל"ב ב')
- 28 המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים חייב, והתם לא ניחא ליה דתיזיל כדאמרינן גבי גץ, דהתם כדי שלא
- 29 ישרוף את ביתו הוא רוצה בכך מה שאין לומר כן בזו, ועוד שהוא צריך להסיקה תחת תבשילו, אלא משום דמכחו
- 30 קא אזיל חייב, גץ נמי מכחו קא אזיל שהוא יוצא מתחת הפטיש .
- 31 והטעם לכל זה דמשום הכי לא אקשינן ליה אמר בר רב אשי, משום דאיהו לא שמעינן ליה דאמר בפירוש פטור
- 32 אבל אסור אבל אמר דהיינו זורה ורוח מסייעתו, והתם אפשר דבנזקין חייב כחד מאינך אמוראי דבפרק הכונס (ס' א')
- 33 א), ולפיכך הקשה לרבינא דשמעיה בפירוש שפטר, אף על פי שאפשר לומר דמר בר רב אשי גופיה פטר, אקשווי
- 34 לא מצי מקשי ליה כמו שלא הקשה למי שלא דבר כאן כלל, ודקא קשיא לן אמאי לא פשטוה ממתני', משום דמתני'
- 35 דילמא רבנן היא ולא ר' יוסי, אבל ממתני' דפטיש בעי לאקשווי דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוסי אלא בסלוקי

- 1 היזקא, אבל אי לאו גיריה לא מחייב לשלומי דאגרמא בעלמא לא מחייבי בכי האי גוונא, וזה מספיק לתרץ פירוש
2 הגאונים ז"ל ובאמת שכך הוא עיקר שמועתנו כמו שאמרו .
- 3 ודקא קשיא לן מאי שנא מאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה שחייב לשלם, שמעתא הכי
4 מיפרשא, דכי הוו נפצי אינהו כיתנא כדי להוציא ממנו דקתא היו חובטין הפשתן כדי שיפול הדקתא לארץ, ואלו
5 נפלה הדקתא לארץ שוב אין הרוח מזיזה ממקומה מפני שהיא דקה (וגרושה) [ונדושה] מעצמה והדבר ידוע, ומפני
6 שכחו כחוש שהדקתא קלה ביותר הרוח באה ומוליכה למקום רחוק ומזקת, הרי שלא הלכה מכחו כלום ולא סייע
7 הוא בהולכת הרוח אלא אדרבה אם הלכה מכחו היתה נופלת לארץ ולא היה הרוח מזיזה כלל, נמצא שזה ההיזק
8 הרוח בראו מעיקרו אלא שהוא גרם לרוח שיבא עליה ויזיז, שאם לא נפץ הפשתן לא היתה הרוח מזקת, ולפיכך
9 קראוהו גרמא בניזקין, ומיהו גרמא דגיריה הוא כיון שמאותה שעה הרוח מזומנת להוליכה והוא גורם עיקרה אף על
10 פי שבהולכה אינו מסייע, ולא דמי לאבנו וסכיננו ומשאו, דהתם כיון שהניחן בראש גגו אש הם והרוח מולכת אותם
11 יותר רחוק ומקרבת אותם אצל הניזק יותר ממנו, כמו מדליק אש והרוח מוליכתו לגדישו של חברו שהוא חייב,
12 שהרי הרוח מוליכתו כפי כחו ואינה מוליכתו למקום אחר הפך מכחו כמו שפירשתי בדקתא .
- 13 והא דקא מדמינן ליה לגץ היוצא מתחת הפטיש, משום דגץ ודאי הרוח מוליכתו, תדע דקתני לה גבי תולדה דאש
14 בפ' הכונס (ס"ב ב') ולא קתני ליה גבי אדם המזיק, וקא סלקא דעתך שכשהוא מכה בפטיש כחו מפילתו לגץ לארץ
15 אלא מפני שהוא דבר קל הרוח מוליכתו לחוץ הפך כחו ואעפ"כ חייב כיון שהוא גרם, אף בדקתא כן, ומפרקין התם
16 ניחא ליה דליזיל והוא מכה בפטיש כדי שילך והרוח מוליכתו יותר רחוק ולא בהפך מכחו, ודמי לאש שלבה והרוח
17 הוליכה לגדיש שחייב הואיל ואין הרוח עושה דבר מעצמו בהפך מכחו אלא מסייע למה שעשה הוא, אבל בדקתא
18 לא ניחא ליה דליזיל והוא חובט הפשתן להפיל הדקתא לארץ והרוח מוליכה הפך מכחו, נמצא שאינו מסייע
19 בהליכתה אלא גורם הוא לה ולפיכך אינה דומה לבקעת, והדבר נכון וברור לכל בעלי דעת .
- 20 ומעתה למדנו לפי דרכנו שדיני הגרמות כהלכות שבת, יש מהן שחייב לשלם, ויש מהן פטור ומותר, ויש מהן פטור
21 אבל אסור, דינא דגרמי חייב לשלם כגון מסור וחבריו, ויש מהן פטור אבל אסור כגון גרמא דגיריה דאמרינן (ב"ב
22 כ"ב ב') זאת אומרת גרמא בניזקין אסור והיינו דקתא, ומהן פטור ומותר כגון בהנך גרמי דקי"ל כר' יוסי דאמר על
23 הניזק להרחיק את עצמו, כדתנן (כ"ה ב') ר' יוסי אומר אף על פי שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך
24 שלו וזה נוטע בתוך שלו, ואף על פי שהוא גורם להפסיד ששרשי האילן מלקין כותל בורו של חברו, כיון דלאו גיריה
25 נינהו פטור, ואף על גב דדיינינן דינא דגרמי, דהא תלמוד היזק גמור הוא שהרי יש בו מעשה שהשרשין מלקין
26 קרקעיתו של בור ואף על פי כן פטור לר' יוסי אליבא דרבנן דלא דיני גרמא משום דאמר ליה הרחק עצמך, לרבי
27 מאיר נמי אמר ליה הרחק עצמך ולא מיקרי גורם כי היכי דלא מזיק ופטור לרבנן.
- 28 רמב"ם הלכות שכנים פרק יא הלכה א
- 29 מי שעשה גורן בתוך שלו, או קבע בית הכסא, או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן צריך להרחיק כדי שלא
30 יגיע העפר או ריח בית הכסא או האבק לחבירו כדי שלא יזיקו, אפילו היתה הרוח הוא שמסייע אותו בעת שעושה
31 מלאכתו ומוליכה את העפר או נעורת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ומגיעתן לחבירו הרי זה חייב להרחיק כדי שלא
32 יגיעו ולא יזיקו, א ואפילו על ידי הרוח מצויה שכל אלו כמי שהזיקו בחציו הן .
- 33 הלכה ב
- 34 אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך אם הוליכה הרוח המצויה המוץ ואת העפר והזיקה בהן פטור מלשלם שהרוח
35 הוא שסייע אותו ואין נזק זה בא מכח מזיק עצמו.

1 חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף עז עמוד ב

2 זרק כדור בכותל וחזרה לאחורי' והרגו חייב. מפרשין לקמן טעמא משום דבה"ג כחו הוא. וזרק צרור למעלה והלכה

3 לצדדין נמי דחייב היינו נמי משום דכח כחוש הוא משמע דאי אזלא לתחת שאינו בכח שלו כלל שהוא פטור. והקשו

4 על זה ואמרו דלמה לא יהא חייב אי אזלא האבן לתחת ממש שהזריקה שלו שזרק האבן למעלה חייבה לו הירידה

5 הזאת ולמה לא תהי' העליה הזאת כמדליק האש בשדהו ואח"כ באה רוח מצויה דחייב למ"ד דאשו משום חציו והכי

6 קי"ל שאע"פ שאין האש הולך בכחו כלל מאחר שהוא מדליק' במקום רוח מצוי' רואין אותה כאלו הוא עצמו עשאה

7 וכן נמי תולדה דאש הוי' אבנו וסכינו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחיי' והיאך לא תהא הזריקה

8 שזרק למעל' ואף על פי שירדו מאליהן כאבנו וסכינו שהניחו בראש גגו ונפלו דחייב. ותירצו בזה דאין חיוב נזיקין

9 אלא בכח ובפועל לא במה שנעשה ורוח מצויה פועלת היא ורואין אותה כאלו היה בכח אדם ע"י שהיא מצוי' אבל

10 הירידה למטה אין בה פועל של כלל אלא שמחמת כבדה היא יורדת ואף אם הרגו בירידתו לא נעשה זה בפועל

11 אלא כובד האבן הוא שהזיק מאיליו. כן כתב הר"ר דוד ז"ל בשם רבותיו בעלי תוספות: ואני אומר דעיקר תירוצא

12 ליתא שמה שהם אומרים שאין חיוב של נזיקין אלא בכח ובפועל לא במה שנעשה ממילא אבל רוח מצוי' היא

13 פועלת ורואין אותה כאלו היא בכח האדם אבל היריד' למטה אין בה פועל כלל אלא מחמת כבדה וכו' דא"כ מאן

14 דכפתיה לחבריה לפני ארי אמאי פטור הא איתיה הארי הפועל האוכל האדם כמו הרוח המצוי' המלבה האש וכ"ת

15 דלא דמו אהדדי משום דארי אדעתי' דנפשי' קא אכיל ומ"ה פטור אבל הרוח המצויה הוא בטבע וכיון שהיא בטבע

16 רואין אות' כאלו היה פועל המבעיר האש. א"כ יותר היא בטבע תנועת האבן אלמטה לפי שבכל עת מהעתים תרד

17 למטה אחר שהושלכה למעל' והרבה זמנים יש שאין מנשב שום רוח ואפילו מצויה וכיון שכן יותר ראוי הוא שנאמר

18 שתהיה תנועת האבן למטה פועל האדם כי הוא פועלה בהשליך אותה למעלה יותר מתנועת הרוח המצויה הנעש'

19 בלי שום פעולה. לפיכך אני אומר שאין לדמות נזקי ממון לרוצח לענין חיוב מית' משום דרוצח אקיל רחמנא גביה

20 דלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון וכיון שכן בעינן שיעשה פועל ממש ובריא היזיקיה קודם שיתחיי' מיתה

21 כהיא במאן דכפתי' לחבריה ואשקיל עליה בדקא דמיא דבכח ראשון חייב בכח שני פטור משום דלא הוי גיריה

22 אלא בכח ראשון אבל בכח שני אף על גב דבריא היזיקיה כיון דלא עביד מעשה ממש אלא בגרמא פטור ואלו

23 דכוות' לענין נזקין אלו הניח חפצי חבריו בקרקע ואשקיל עליה בדקא דמיא ונאבדו אפילו בכח שני משמע דחייב

24 דכח שני זה בריא הזיקי' והוי דינא דגרמי ממש ולא גרע משורף שטרותיו של חבריו דחייב. וראי' לדבר מדאמרי'

25 בפ' כיצד הרגל (דף כו ע"ב) אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן או קדם הוא

26 וסילקן פטור דבעידנא דשדייה פסוקי' מפסקין גיריה ובהא לא קי"ל כרבה דאיהו לית לי' דינא דגרמי דאיהו הוא

27 דאמר דשורף שטרותיו של חבריו פטור ואנן קי"ל דחיי' וכמו שכתב הרי"א ז"ל והרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' חובל

28 ומזיק והמפרשים ז"ל לפיכך ליתיה לדרבה ולפיכך אם קדם וסילקן הוא או אחר חייב. ואלו דכוותיה אמרינן

29 בשמעתין זרק חץ ותריס בידו ובא אחר ונטלו ואפילו קדם הוא ונטלו פטור דבעידנא דשדא פסקי גיריה אלמא

30 דאפילו היכא דפסקי גירי חייב בדיני ממונות ובדיני נפשות פטור כיון דלית לי' גירי ממש. זהו לפי שיטת הרי"א ז"ל

31 והרמב"ם ז"ל אבל בתוספות ז"ל פוסקין דאפילו בממונות פטור כהיא דרבה וא"כ הראיה אינה מוכרחת אבל

32 החלוקה היא אמיתית. ולענין אשו נמי אף על גב דמשום חציו הוא וכדקי"ל הכי וחי' בארבעה דברים מ"מ לא מיחיי'

33 מיתה אלא א"כ נפל לתוך האור וכבשו שם או שדחפו לאור ואין יכול לעלות משם דעביד מעשה ממש וכדאיתא

34 בהדיא במתניתן הלכך בדין הוא דכשהמי' האבן דרך ירידה שיהי' פטור דלא עביד מעשה דגירי דדומיא בכח ראשון

35 דבדקא דמיא בעינן ולפיכך אין להקשות ענין אש דחיובו אהנו אלא בממונות ובד' דברים לענין חיו' מיתה אלא א"כ

36 עשה מעשה ממש. וזה ברור כנ"ל:

37 הרמב"ם הל' שכנים- והגר"ח שם

38

39

- 1 חידושי ר' חיים הלוי הלכות שכנים פרק יא הלכה א
- 2 [א] מי שעשה גורן בתוך שלו וכו' צריך להרחיק וכו' כדי שלא יזיקו, אפילו היתה הרוח הוא שמסייע אותו בעת
3 שעושה מלאכתו ומוליכה את העפר או נעורת הפשתן וכו' הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפילו ע"י
4 הרוח מצויה שכל אלו כמי שהזיקו בחציו הן, אעפ"י שהוא חייב להרחיק כל כך אם הולכה הרוח המצויה המוץ ואת
5 העפר והזיקה בהן פטור מלשלם שהרוח הוא שסייע אותו ואין נזק זה בא מכח מזיק עצמו עכ"ל.
- 6 וקשה על זה מהא דפסק בפ"ד מהל' נזקי ממון הל"ז ז"ל ליבה ולבתו הרוח חייב שהרי הוא גרם וכל הגורם להזיק
7 משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין עכ"ל, הרי להדיא דאע"ג דהרוח סייע אותו מ"מ חייב, ויעויין
8 במ"מ שם שהקשה זאת והניח בצ"ע. ועוד יותר קשה דהרי באמת בהך דינא לא מצינו כלל שיהא גרמא, אלא
9 דמדמה לה לליבה ולבתה הרוח דהוי גרמא ופטור, וגבי ליבה ולבתה הרוח כתב הרמב"ם דחייב ואיך כתב הכא
10 דפטור, וכבר הקשה כל זה המגיד משנה שם.
- 11 והנה התוס' בסנהדרין דף ע"ז [ע"א] הקשו למ"ד אשו משום חציו למה בנפלה סכין מידו ושחטה שחיטתו פסולה
12 כיון דהוי חציו וכוונה לא בעי, וליכא למימר דאשו משום חציו אין זה רק גזירת הכתוב בנזקין, דהרי מבואר להדיא
13 בסוגיא דב"ק דף כ"ב [ע"ב] שם גבי היה עבד כפות לו דגם בנפשות חייב אשו משום חציו, הרי דהא דאשו משום
14 חציו הוא לכל מילי, וא"כ הרי קשה דמאי שנא בנפלה סכין מידו דשחיטתו פסולה יעו"ש. ונראה לומר, דבאמת אף
15 דאמרינן דאשו משום חציו, אבל זה הרי לא חידש לן רק דהוי כאילו הוא בעצמו עשה את המעשה, וכמו שירה חץ,
16 אבל זה הרי לא מצינו כלל בחציו שיהיה חשוב נעשה המעשה מכחו, אלא דחשוב שהוא עשה המעשה בידיים, אבל
17 לא שיהא נעשה מכחו. ולכן גבי חיובי ממון ונפשות דבעינן רק שיעשה הוא את המעשה, אבל כחו לא בעינן כלל,
18 ולהכי שפיר אמרינן דכיון דאשו משום חציו נמצא דהוא עשה את המעשה ומתחייב בזה, משא"כ בשחיטה, דבעינן
19 כח גברא דוקא, א"כ מה לן בכך דהוי חציו, והוי כאילו עשה את המעשה, אבל עכ"פ הרי לא נעשתה מכחו, וגבי
20 שחיטה הרי כחו בעינן, ולהכי שפיר כי נפלה סכין ושחטה שחיטתו פסולה, דאף דהוי חציו והוי כאילו עשה הוא את
21 המעשה, אבל מ"מ הרי אין כאן כח גברא ופסולה.
- 22 והנה בתוס' שם הקשו עוד על הא דאיתא בסנהדרין דף ע"ז שם זרק צרור למעלה והלכה לצדדין והרגה חייב
23 וקאמר בגמ' מ"ט משום דכחו הוא אי כחו תיזיל לעיל ואי לאו כחו הוא תיזיל לתחת אלא כח כחוש הוא, הרי להדיא
24 דדוקא היכא דהרגו בכחו חייב, אבל בלאו הכי פטור, וקשה דגם בלא הלכה מכחו אכתי תהא כאבנו סכינא ומשאו
25 שהניחן בראש גגו דהויין תולדה דאש דקי"ל דהוי משום חציו דחייב גם בנפשות, ותירצו דהך סוגיא קיימא להך
26 מ"ד אשו משום ממונו, אלא דקשה על הרמב"ם שפסק דאשו משום חציו ומ"מ כתב בפ"ג מהל' רוצח הי"ב ז"ל
27 הזורק צרור בכותל וחרז האבן לאחוריה והרגה חייב מיתת ב"ד שמכחו היא באה עכ"ל, הרי להדיא דס"ל
28 להרמב"ם דבנפשות בעינן דוקא שיהרג מכחו, ואם נהרג שלא בכחו אלא מחמתו פטור, וקשה דליחייב בכל גווני
29 כאבנו סכינא ומשאו, וכקושית התוס' שהבאנו. וגם עיקר החילוק שכתבנו בין שיהא חשוב עשה המעשה לכן גברא
30 ג"כ אינו מוכרע לדעת הרמב"ם, דנהי דהחילוק נכון בין עשה המעשה לכן גברא, אבל מ"מ י"ל לדעת הרמב"ם
31 דהא מיהא דכל שלא נעשה המעשה מכחו לא מקרי עשה המעשה בידיים ופטור בנפשות, וצ"ע בזה.
- 32 ואשר ע"כ נראה בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דאשו משום חציו לאו דגזירת הכתוב הוא באש לחייבו משום חצו,
33 דאם נימא כן הרי היה צריך להיות הדין כן רק בממון דהתם איכא הך גזירת הכתוב, משא"כ בנפשות דליכא קרא
34 על זה פשיטא דלא הוי חציו, אלא הא דהוי חציו, היינו משום דבאמת הדבר כן דאשו הויא חציו ממש והולכת מכחו,
35 ועל כן שפיר חייב גם בנפשות כיון דהויא כחו ממש, והא דאצטרין למילפה מקרא, הוא משום דכח אחר מעורב
36 בה, והוי אמרינן דפטור, ובזה הוא דגלי לן קרא דגם היכא דכח אחר מעורב בו ג"כ חייב והוי ליה כחו ממש, וזהו
37 הגזירת הכתוב דאשו משום חציו, אשר לפי זה י"ל גם בנפשות הך דינא דחייב משום חציו, כיון דהוי כעין גילוי
38 מילתא דגם בכח אחר מעורב בו ג"כ הוי כחו, משא"כ בכח שני, ובאבנו סכינא ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח

- 1 מצויה דפסק כחו ואין שם כחו כלל, אז אין בהם חיובא דחציו, ורק משום ממונו לבד הוא דחייב עלייהו, דאין חציו
2 אלא בבא מכחו וכמו שכתבנו, ובנפשות פשיטא דמיפטר עלייהו כיון דגם בממונות לא הויין חציו, וע"כ זהו שפסק
3 הרמב"ם דכל היכא דפסק כחו מיפטר בנפשות, וממילא דפשוט בנפלה סכין מידו ושחטה דפסול, כיון דלא חשיבא
4 חציו ואין כאן כח גברא כלל, וכמו שנתבאר. ונראה דהסוגיא דסנהדרין מכרעת כן כמו שביארנו, דדוחק לומר דכל
5 הסוגיא אתיא כמ"ד אשו משם ממונו, ולפי מה דק"ל אשו משום חציו היא דלא כהלכתא, אלא ודאי כמו שכתבנו,
6 דאין חציו אלא בבא מכחו, ובפסק כחו שוב לא הוי חציו. ולפי המבואר הא נמצא, דהא דאמרינן בגמ' דאבנו סכינא
7 ומשאו הויין תולדה דאש, קאי על הך דינא דאש דכלו לו חציו דחייב משום ממונו, וכמבואר בב"ק דף כ"ג שם, ומזה
8 שפיר ילפינן גם אבנו סכינא ומשאו דחייב עליהם משום ממונו, אבל לא לענין שיהיו חציו, דחציו לא הויין כיון דפסק
9 כחו.
- 10 ולפי זה הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם שהבאנו דהיכא דהרוח מסייעתו פטור, וכבר הבאנו קושית המגיד
11 משנה מהא דליבה ולבתה הרוח שהוא חייב משום דחשוב גורם, ולפי זה הרי ניחא, דלפי מה שביארנו בדעת
12 הרמב"ם דאבנו סכינא ומשאו שהניחן בראש גגו הוי חיובן משום ממונו, א"כ הא נמצא דחיובו הוא על מה שעשה
13 הדבר המזיק, וכמו שאר כל המזיקין כגון שור ובור דחייב משום עשיית המזיק, משא"כ היכא דהוי חציו, א"כ הא הוי
14 חיובו על עצם הנזק שעשה הוא, דהא הוי אדם המזיק גם בשעת הנזק, וא"כ הרי ניחא דברי הרמב"ם, דהרי
15 הרמב"ם כתב דלהכי חייב בלבה ולבתה הרוח משום שהוא גרם, הרי דס"ל להרמב"ם דחיובו הוא משום גרמא,
16 ונראה דזה לא שייך רק היכא דחיובו הוא על עשיית הנזק, דאמרינן דכיון דהוא גרם הנזק ע"כ חייב, משא"כ
17 בעשיית המזיק, בזה לא מצינו דין גרמא, שיתחייב אם עשה את המזיק ע"י גרמא. ולפי זה הרי שפיר חלוק דין
18 ליבה ולבתה הרוח, דהויא חציו וחשיב אדם המזיק בעשיית הנזק, ע"כ שפיר מתחייב עליה משום גרמא, משא"כ
19 ברקתא, דהויא דומיא דאבנו סכינא ומשאו דחיובו משום ממונו ולא משום חציו, וא"כ הוי כל עיקר חיובו רק על
20 עשיית המזיק, ולא על עשיית הנזק בעצמו, ובזה לא מצינו דין גרמא, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דבסייעתו הרוח
21 דלא הוי רק גרמא פטור, וכמו שנתבאר.
- 22 הגרי"ז הל" רוצח-
- 23 נמוק"י כג. -נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף י עמוד א
- 24 אשו משום חציו. כאילו בידיו הבעירו כדאמרן. ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות
25 והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת ולפי זה הרי הוא
26 כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת וכל שכן הוא דאילו הכא לא נתכוון להבעיר גדיש של חבירו כלל והכא עיקר
27 כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת ועם כל זה תנן [שבת דף יט ב] משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין
28 את האור במדורת בית המוקד ומעשים בכל יום וכדאמרן כי נעיין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום
29 חציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא דאי
30 חשבינן ליה הוה לן למפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה וה"נ אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי
31 משתלם ניזק מאחריות נכסים דידיה דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ושלם ומחייב הרי מת ומת לאו בר
32 חיובא הוא אלא לאו ש"מ דלאו כמאן דאדליק השתא בידים חשבינן ליה אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה
33 חשבינן ליה וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא דלית ביה
34 איסור חשיב:
- 35 שו"ת אבני נזר... [ב"ק ס.],
- 36 שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שפח

- 1 ב"ה א' יתרו תרנ"ד לפ"ק.
- 2 שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדול צמ"ס כש"ת מ' יואב יהושע נ"י אבד"ק גאסטאנין .
- 3 (א) אשר הוקשה לו דברי רמ"א סימן תקי"ד [סעי' ג'] שמותר להעמיד נר במקום שהרוח שולט כדי שיכבה. משום
4 דגרם כיבוי מותר ביום טוב. הלא הא דומה לאשו משום חציו כמו אבנו כו' ונפלו ברוח מצוי' והזיקו. ולדעת תוספות
5 סנהדרין [עז"א] דחייב ברוצח כהאי גוונא מיתה הוא הדין דחייב בשבת. ואפילו להר"ן שם דחולק. מכל מקום
6 בשבת יתחייב קל וחומר מזורה ורוח מסייעתו דבנזקין פטור ומכל מקום בשבת חייב משום מלאכת מחשבת אסרה
7 תורה וניחא לי'. כל שכן אשו דחייב בנזקין דחייב בשבת משום דניחא לי' עד כאן דבריו :
- 8 (ב) בטח לא נעלם מכבודו דברי הרא"ש בבבא קמא [פרק הכונס סי' י"א] דוקא זורה דאורחי' בהכי. אך גם לפרש"י
9 [שם ס ע"א] דמשמע דהחייב משום דניחא לי'. מכל מקום בכיבוי למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור
10 דלא חשיב מלאכת מחשבת אך מדרבנן אסרו אף בלא מחשבת כמו מקלקל דלא חשיב מלאכת מחשבת ומכל
11 מקום אסור. אך מכל מקום פטור בגרמא. וראי' ברורה דלפרש"י הנ"ל מלאכת מחשבת במלאכה שאינה צריכה
12 לגופה למאן דפוטור אי אפשר לאסור מטעם מחשבת. מהא דשבת (דף ק"כ ע"ב) ורמי דר' יוסי אדר' יוסי כו' שאני
13 התם דכתיב לא תעשון כן לה' אלקיכם הא גרמא שרי. אי הכי שבת נמי לא תעשה כל מלאכה הא גרמא שרי. ומאי
14 קושיא בשבת אף דגרמא. חייב משום מלאכת מחשבת. אלא על כרחך או כהרא"ש. או משום דכיבוי דליקה הוי
15 מלאכה שאינה צריכה לגופה. ור' יוסי הא סבירא לי' בפרק במה מדליקין [לא ע"ב] מלאכה שאינה צריכה לגופה
16 פטור :
- 17 (ג) אך מה דקשיא לי' לשיטת התוספות דחייב ברוצח יתחייב נמי בשבת. לא כן אנכי עמדי. ואשו משום חציו ילפינן
18 מדכתיב המבעיר את הבערה ובממון גרמי חייב. והיינו משום דההיזק נעשה. על כן חייב אף שאינו מזיק בידים
19 ממש. וכן ברוצח הרציחה נעשה. והא קמן דבדיני שמים חייב אף בגרם היזק. אבל שבת המלאכה הנעשית מאלי'
20 אין שום סרך איסור. והרי מותר לעשות מבעוד יום שהמלאכה תיעשה בשבת. ואין חיוב רק על מעשה האדם
21 בלבד. על כן בעינן בידים ממש ופטור על אשו משום חציו. אך דעת הנמוקי יוסף [ב"ק בד' הרי"ף י ע"א] דחייב
22 בשבת על אשו משום חציו. אך הר"ן חולק על זה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. בשגם דלרוב הפוסקים אין
23 בכיבוי נר שלא לעשות פחמים רק איסור דרבנן. ואין לחוש ליחידאה כנ"ל:
- 24 ידידו הדוש"ת הק' אברהם:
- 25 שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שפט
- 26 עוד להרה"ג הנ"ל .
- 27 (א) אשר ביקש לבאר לו דבריי הראשונים. ודאי בדבר הנעשה מאלי' כמו המעמיד קדירה על גבי אש ומתבשל חייב.
28 וכן הנותן שאור על גבי עיסה והחמיצה במנחות דף נ"ו ע"ב אך מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש באשו כיון שהרוח
29 מוליכו הלאה. ומהרש"א סנהדרין (דף ע"ז ע"א) דאפילו אש שהלכה מעצמה בלא רוח פטר ריש לקיש ממיתה כל
30 שלא הצית בגופו של עבד. וצריך לומר החילוק שבינו לבין מבשל והניח שאור על גבי עיסה וחמיצה. משום דלא
31 עשה מעשה בגופו שהאש הולך הלאה. ומסקנא כר"י מדכתיב כי תצא וגו' המבעיר לומר לך אשו משום חציו [ב"ק
32 כב ע"א]. ולא גלי קרא רק בממון :
- 33 (ב) ודעת הר"ן דוקא ממון. ולא גמרין מיתה מינה. דמה לממון שכן עשה בו שוגג כמזיד אונס כרצון. ועל כן שבת
34 נמי מהאי טעמא לא גמרין מינה. אך משום דניחא לי' ומלאכת מחשבת אסרה תורה יש קל וחומר מזורה ורוח
35 מסייעתו. דפטור בממון וחייב בשבת משום מלאכת מחשבת. אשו דחייב בממון כל שכן דחייב בשבת משום

- 1 מלאכת מחשבת. אך תלוי בפירושים. הרא"ש ומשמעות רש"י. דלרא"ש אין חייב בזורה רק משום דכל מלאכתו
2 בכך. נמצא באשו ממש הואיל וכל מלאכת הבערה שמסדר מערכת עצים ומדליק במקום אחד והולך ודולק. וכן תנן
3 בתמיד [פרק ב']. ודאי חייב. אך בתולדות כגון הלוקח נר למקום שהרוח שולט או באש שהלך על ידי רוח. הדבר
4 תלוי בפירוש הרא"ש ופי' רש"י. דלהרא"ש שפי' בזורה משום דכך דרך מלאכתו הכא פטור. ולרש"י משום דניחא לי'
5 חייב. והנמוקי יוסף שהקשה מאשו משום חציו ולא הזכיר מלאכת מחשבת משמע מדבריו דגמרינן שבת מממון :
- 6 ג) ואשר הוקשה לו מירושלמי [כתובות יז ע"ב] במדליק גדיש דיש התראות מיתה בכל שיבולת ושיבולת ואף
7 דמקלקל [כוונתו דלא הוי מלאכת מחשבת]. שתי תשובות בדבר. א' דהנה התוספות הקשו בשבת [עה ע"א] ופרק
8 קמא דכתובות [ה ע"ב] למה צריך בחובל ומבעיר צריך לגופה הא לא בעינן בהו מלאכת מחשבת הואיל ומקלקל
9 חייב כדאיתא בכריתות. וטעם צריכה לגופה משום דבעינן מלאכת מחשבת כדאיתא בחגיגה [י ע"ב]. והניחו
10 בתימה. אולם קושייתם הוא לפי שיטתם בפרק כלל גדול [עב ע"ב] דלית מאן דפליג על שמואל בהא דפוסר נתכנין
11 לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר. וקשה מתינוקות. וצריכין לתירוץ הש"ס הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי
12 חייב. אך להש"ס בכריתות [יט ע"ב] דאביי ורבא פליגא אדשמואל לדידהו ליכא קושיא מתינוקות. ונוכל לומר דלית
13 להו להאי סברא דהואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב. [דהא לתרץ דשמואל איתמר] ומה דגלי רחמנא במילה
14 והבערת בת כהן גלי. אבל שאר דברים שצריך משום דבעינן מלאכת מחשבת לא גלי. ועל כן כל הסוגיות דבעינן
15 בחובל ומבעיר צריכה לגופה כאביי ורבא. וכן פסק הרמב"ם [פ"א ה"י] דנתכנין להדליק נר זה והדליק זה חייב. והוא
16 כשיטת רש"י הנ"ל. ועל כן אף דמקלקל הוא חייב משום מלאכת מחשבת. הא חדא :
- 17 ד) ועוד שהרי קשה על הר"ן דסבירא לי' במיתה לא אמרינן אשו משום חציו מסוגיא דבבא קמא [כב ע"ב] בעבד
18 כפות לו וגדי סומך לו ונשרף עמו חייב. בשלמא לר' יוחנן דאמר אשו משום חציו ניחא. ולכאורה מאי ניחא הא מיתה
19 לא מחייב. וצריך לומר דדמי לחייבי מיתות שוגגין דגמרינן מכה אדם ממכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בו.
20 והכי נמי מכה אדם לא חלקת בו לפוטרו מממון. והכי נמי גבי אשו מה מכה בהמה לא חלקת בין מכה בעצמו או על
21 ידי אשו. אף מכה אדם על ידי אשו לא חלקת בו לפוטרו מממון. ואם כן שפיר קאמר הירושלמי שיש התראת מיתה
22 בכל שיבולת ושיבולת. דמהני לענין קים לי' בדבריה מיני' כנ"ל. ואף דהירושלמי אמר לשון התריית מיתה. הלא
23 בלאו הכי מפורש בירושלמי פרק במה מדליקין [יח ע"א] שהוא משום חייבי מיתות שוגגין הואיל ואם הי' צריך
24 לכלבו חייב. השתא נמי חייב כתנא דבי חזקי'. על כן התריית מיתה לאו דוקא:
- 25 שו"ת הראב"ה- תתקסז-בענין דרישת מעשה גמור בשבת... והשואה לנט"י, שחיטה ועוד תחומים בהלכה-.
- 26 ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות סימן תתקסז
- 27 אומר אני ובא, דכוחו בשבת לא מיחייב, כגון מגלגל חבית אפילו מרה"י לרה"ר או ד' אמות ברשות הרבים. וגרע
28 מזורק ד' אמות ד(ל)מעשה הוי ולא כחו גרידא. שדבר המתגלגל אין צריך מעשה וכח גמור. ומדרבנן אסור, אבל
29 בכרמלית לא גזור ביה רבנן כדאי' בשילהי פרק הזורק (ק ע"ב).
- 30 וראייה מפרק הבית והעליה (ק"ז ע"א) דקא חשיב ליה פסקי גירי דייליה היכא דפסקי והדר נפלי. וכן בפרק אילו הן
31 הנשרפין (עז ע"ב) גבי המקדש ונפל הקידוש מידו וכו' ומשני במסקנא בשותת דפסול דלא הוי מעשיו, וגם לא
32 מיחייב לא הריגה במזיד ולא גלות בשוגג בכוחו אלא במעשיו כדמשמע נמי התם. והא דאמרינן התם (בהנשרפין)
33 האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא וכו', ההוא כח ראשון היינו שהשכיבו ממש אצל הקילוח
34 דבהדי דאשקיל המיתו לאלתר במעשיו. וכח שני מקרי אפילו בהרחקה מועטת שהמים מתגלגלין ובאים .

- 1 ובפרק כל הבשר (קז ע"א) גבי ההיא אריתא דדלאי וכו' עד אי מקרב לגבי דוולא שפיר דמי, התם אפילו המים
2 מתגלגלין קצת רק שלא יהא מרוחק ביותר שפיר דמי דלא בעינן מעשה גברא אלא אפילו כח גברא כשר בנטילת
3 ידים. אי נמי יש לפרש שמקרב ממש אצל השופך דהוי מעשה גברא .
- 4 והא דתנן במכות (ז ע"א) היה מעגל במעגלה ונפל עליו והרגתו חייב, התם כגון שנפלה ממש בלא גילגול .
- 5 והא דתנן בפרק כיצד משתתפין (פח ע"א) אפילו גגו או חצר של מאה אמה לא ישפוך על פי הביב וכו', היינו
6 מדרבנן מדלא קתני חייב, אף על פי שזורקו ממש לתוך הביב .
- 7 וצ"ע טפי דמשמע מן הביב יורד לחצר שאינה מעורבת והיינו כמו כרמלית ואפ"ה אסור ואפילו פחות מכרמלית
8 הוא .
- 9 ויש מרבתיי שאומרים דדווקא כחו בכרמלית דמים לא גזרו. דקל הוא שהקילו חכמים במים כמו במחיצה תלויה
10 (שבת קא ע"א .)
- 11 ומשחקין בכדור וזורק צרור וחזרה לאחוריה דמשמע בפ' אילו הן הנשרפין (עז ע"ב) דחייב, היינו מעשיו גמור וגירי
12 דיליה. אבל שותת ומגלגל דמסייע המדרון]] הוי כחו גרידא. וה"פ, למימר דכוחו הדומה למעשה הוי דמיחייב
13 ורמינהי וכו'. והיינו דמשני בשותת דלא הוי אלא כחו בלא מעשיו גמורה. והיינו נמי דמסיק בשלהי פרק הזורק (ק
14 ע"ב) גבי זורק אדופני הספינה דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן. וההיא דפ"ק דשבת (ה ע"א וע"ב) הכניס ידו לחצר
15 חבירו וכו' מיא מי ניחי, פירוש על גבי כותל משופע וודאי הנחה לא הוי להתחייב, מיהו אי דרך כותל משופע זורקה
16 לרה"ר לא מיחייב מדאורייתא .
- 17 והמביא מפרק הזורק (ק ע"א) זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור ומסיק בגמרא והוא שנח על גבי
18 משהו, והמדקדק משם טעמא דנח תוך ד' הא לא נח חייב ע"י גלגול, שגגת תלמוד בידו, דתלמודא לא פריך ארישא
19 היכא דזרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות והא לא נח, דאפילו לא נח פשיטא דפטור, אלא רבותא נקט זרק,
20 דאע"ג דמקצת בזריקה ומעשיו הוי פטור, וכ"ש כולו בגלגול עד חוץ לד' אמות דפטור ואפילו לא נח, ולא בא למעט
21 אלא כולו בזריקה דאז חייב. ואף על גב דנתכוון שיצא חוץ לד' פטור, דאי לא נתכוון לכך אפילו כולו בזריקה פטור.
22 כדאמרין בפרק כלל גדול (עג ע"א) נתכוון לזרוק שתיים זרק ד' פטור כרבא. אלא אסיפא פריך דקתני זרק חוץ לד'
23 אמות ונתגלגל תוך ד', דהתם זרק ד' בלא גילגול ואפילו הכי כי לא נח לא מיחייב, הילכך איצטרך לאוקמי בשנח
24 ומיחייב משום זורק ד' אמות באויר ברה"ר. וכן פר"ש דאסיפא פריך. וכן משמע מתני' כוותיה זרק חוץ לד' ונתגלגל
25 וכו'. ותו כל ההוא גילגול פר"ש (ק ע"ב ד"ה מתגלגל) באויר מיירי שלא נתגלגל בארץ. מדבריו משמע דגלגול בארץ
26 כמו נח דמי ופסקו מעשיו. והא דמסיק בהזורק (ק ע"ב) מתגלגל אין סופו לנוח, ופר"ש דמקום מדרון הוא, ואפילו
27 הכי חייב אם אחזתו הרוח משהו, היינו טעמא דמיחייב דזרק באויר חוץ לד', דאסיפא קאי. זהו מקום מדרון נ"ל
28 דיותר מדאי משופע ואינו ראוי לנוח שם בלא אחיזה ולא דמי לההוא דפרק בתרא דעירובין (צז ע"ב) היה קורא
29 בספר על האסקופה ונתגלגל הספר בידו ואוקימנ' בכותל משופע דהוי הנחה, דהתם ראוי לנוח משהו דומיא
30 דאחזתו הרוח משהו ואינו כל כך משופע ביותר מדאי. ובפ"ק דשבת (ה ע"ב) מייתי לה נמי .
- 31 והא דגרסינן בשלהי גמרא קמייתא דשבת (ח ע"ב) אמר רב יהודה האי זירזא דקני רמא זקפיה רמא זקפיה לא
32 מיחייב עד דעקר ליה לכולי, פירוש משום דהוי הנחה משהו בינתיים ולא מטלטל ד' אמות ברה"ר ביחד בלא הפסק.
33 וראיתי שפירש רבינו יב"א מגלגל(ין) תיבה שהיא מרובעת פטור דדמי לזירזא דקני רמא זקפיה רמא זקפיה אבל
34 המגלגל חביות ד' אמות ברה"ר חייב. וסתם דבריו. ואומר אני דלאו לאפוקי מסברא דידן אתא אלא להודיע
35 דמשכחת לה ע"י גילגול דמיחייב הואיל ואין הפסק בינתיים וכגון דקא אזיל מיניה וידיו תמיד מסייעי' בגילגול והוי
36 מעשיו. ולא כגון שדוחפו ממנו ושוב אין נוגע בו עד שמתגלגל ד' אמות ונח וחוזר ועושה כן, דכי האי גוונא פטור .

הרב מיכאל רוזנצווייג
מקורות בענין אש
Page 14 of 14 – YIJE 5779 – Set 7.1

- 1 וגילגול דפרק כיצד הרגל (יז ע"ב) ודפרק שנים אוחזין (יב ע"א) לא מיירי באיסור שבת ולא דמי להני כלל. ויש
- 2 מקומות הרבה בזמן הזה שרחבים י"ו אמות ואינן מפולשין ולא הוי רה"ר גמורה ונידון ככרמלית. ונ"ל דהמגלגל
- 3 שום דבר עיגול וגם המקום שוה או משופע, שאין בו אפילו איסור דרבנן דכוחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן כדאיתא
- 4 בשלהי פרק הזורק (ק ע"ב) וכמדומה כי קבלתי ג"כ ממורי אבי. אבי העזרי.
- 5